

สถานะของปัจเจกชนภายใต้กฎหมายระหว่างประเทศ สมัยปัจจุบัน

Individuals' Status under Present International Law

วรพจน์ สืบประเสริฐกุล*
Worapoj Sueprasertkul

* อาจารย์ประจำภาควิชานิติศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์,
E-mail: fsocwps@ku.ac.th

บทคัดย่อ

เป็นไปได้อย่างยิ่งในยุคสมัยใหม่ที่ว่า “อภิมหาอำนาจ” ได้ก้าวเข้าสู่ยุคแห่งการเรียกร้องให้มีการรื้อทำลายและรวมถึงการสร้างระเบียบโลกขึ้นใหม่ในเวลาเดียวกันและที่ไม่ได้สำคัญน้อยไปกว่ากันเลยคือการตรวจสอบสถานะใหม่ของปัจเจกชนภายใต้กฎหมายระหว่างประเทศซึ่งควบคุมระเบียบโลกดังกล่าวอันเป็นเป้าหมายของบทความนี้ เพราะเหตุอันใดปัจเจกชนจึงสำคัญนัก เราอาจได้คำตอบสำหรับคำถามดังกล่าวจากการใคร่ครวญว่า มิใช่ปัจเจกชนภายใต้รัฐซึ่งเป็นนามธรรมเหล่านี้หรือที่ได้รับผลกระทบจากกิจกรรมของรัฐมากที่สุด ในประวัติศาสตร์ภายใต้กฎหมายระหว่างประเทศแบบคลาสสิก ปัจเจกชนมี “หน้าที่” หลายประการในขณะที่ไม่มี “สิทธิโดยตรง” เฉกเช่นที่บุคคลภายใต้กฎหมายระหว่างประเทศมี สิทธิของปัจเจกชนเป็นแต่เพียงสิทธิโดยอ้อม รัฐเท่านั้นเป็นบุคคลตามกฎหมายผู้ซึ่งต้องเข้าสวมสิทธิแทนปัจเจกชนเพื่อการเรียกร้องความคุ้มครองใดใด รวมถึงมาตรการทางกฎหมายต่างๆ ที่รัฐเป็นผู้ใช้และผู้ทรงสิทธิโดยตรง ในเมื่อ “หน้าที่” เป็นสิ่งที่กำหนดแก่ปัจเจกชนตั้งแต่ไหนแต่ไรมา เพื่อที่จะเข้าใจสถานะของปัจเจกชนภายใต้กฎหมายระหว่างประเทศในยุคสมัยปัจจุบันนั้น จำเป็นต้องตรวจสอบและศึกษา “สิทธิ” ที่ปัจเจกชนมีภายใต้กฎหมายระหว่างประเทศ อย่างไรก็ตาม ตั้งแต่หลังสงครามโลกครั้งที่สองอย่างน้อยที่สุดเป็นต้นมา สถานะของปัจเจกชนภายใต้กฎหมายระหว่างประเทศเริ่มเปลี่ยนไป อันเป็นผลมาจากกระแสการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศได้ครอบงำที่อันโดดเด่นในเวทีกฎหมายระหว่างประเทศ การศึกษาสถานะของปัจเจกชนผ่านทางสิทธิในบทความนี้ทำให้เราเห็นความก้าวหน้าบางประการที่ระบอบกฎหมายระหว่างประเทศได้พัฒนาขึ้นมาเพื่อยกระดับสถานะปัจเจกชนให้เข้าใกล้ “สภาพบุคคลภายใต้กฎหมาย” มากขึ้น เว้นแต่ปัจเจกชนในระบอบของสหภาพยุโรปถึงกระนั้น ก็มีอาจกล่าวได้อย่างมั่นใจว่าสถานะของปัจเจกชนนั้นเท่าเทียมรัฐหรือองค์การระหว่างประเทศ ทั้งๆที่โลกได้ก้าวข้ามสู่ปริมณฑลที่ตัวแสดงสำคัญในเวทีระหว่างประเทศเป็นเอกชน และก็เอกชนอีกนั่นเอง ที่สวมบทบาททั้งเชิงรุกและรับสำหรับกิจกรรมระหว่างประเทศต่างๆเท่าเทียมหรืออาจจะมากกว่ารัฐด้วยซ้ำในบางมิติ แนวทางโพสต์โมเดิร์นหรือพุทธธรรมนิยมเพื่อการสร้างกฎหมายระหว่างประเทศใหม่เพื่อการยกระดับสถานะของปัจเจกชน หรือกล่าวอย่างปรมัตถ์คือสภาพบุคคลตามกฎหมายระหว่างประเทศอาจเป็นที่ต้องการภายใต้ระบอบกฎหมาย

ระหว่างประเทศยุคสมัยปัจจุบันสถานะของปัจเจกชนจึงจะได้รับการตรวจสอบและ
นิยามขึ้นมาใหม่ นั่นมิได้เพื่อปัจเจกชนโดยส่วนตัวแต่ยังรวมถึงสถานะของสังคมโลก
โดยรวมอีกด้วย

คำสำคัญ : สิทธิและหน้าที่ของปัจเจกชน, กฎหมายระหว่างประเทศ, สิทธิมนุษยชน,
พหุวัฒนธรรมนิยม, หลังสมัยใหม่

Abstract

Likely to be mentioned of nowadays is the discourse that “Grand Narratives” are arriving in the age where there is cry of demolishing themselves and, as significantly as spontaneously, reconstruction of not only a new world order but as this article seeks to posit, individuals’ new status under international law. Why are individuals so important under international law? One finds the answer by pondering on the question of whether or not individuals within a state are most affected from whatsoever their states act in the international community. A state is just an abstract idea of a territory where certain individuals live their lives under the goal their state pursues and leads them and having imposed duties on individuals as can be seen through history, classic international law ensures some – though restricted – protection for individuals through substitution of individuals’ rights by the state and the legal measures taken by the state under international law on behalf of its nationals since individuals are not entitled to legal personality under international law – whether classic or neo. Apart from duties, individuals enjoy no direct rights under international law; thus, to understand the status of individuals at present, one has to assess their rights under the law. Our age sees a shift of status of individuals under international law regime when international protection of human rights has been taking its

predominant place in international law, giving rise to a new regime existent at least after the World War II. A study of individuals' status under international human rights law sheds light on progress international law has made so far for individuals' status. However, irrefutable is that under examination of both customary law and the existing legal instruments including their mechanisms, the status of individuals has not emerged itself from the fragility and ambiguity found in the old regime – only bestowing rights to direct access to legal mechanisms and judiciary on states and international organizations rather than individuals despite the rights which individuals directly enjoys under the European Union international legal system. Postmodernist or Pluralist Constitutionalist approaches to reconstruction of international law to upgrade the status, or ultimately speaking, international legal personality of individuals may be required under present international law so that individuals' status is to be reassessed and redefined, not only for their sake but also the global society's.

Keywords: Individual 's Rights and Duties, International Law, Human Rights, Pluralist Constitutionalism, Post-Modernism

บทนำ

หลังสมัยใหม่ หมายถึง ความคลางแคลงใจต่ออภิตำนานทั้งหมด” (Lyotard, 1992 : 374) คำกล่าวของ Lyotard นักสังคมวิทยาผู้เป็นการท้าทาย อภิมหาตำนาน (Grand Narratives) ที่มีอยู่เดิม เมื่ออภิมหาตำนาน หรือสัจจะที่อ้างกันมาตั้งแต่ยุคภูมิปัญญา (Enlightenment) ในศตวรรษที่ 18 ซึ่งสังคมทั้งหลายต้อง สยบยอมและถือเป็นเสมือนความจริงอันชอบธรรมสูงสุด ถูกท้าทายโดยพวกแนวคิด หลังสมัยใหม่ (Postmodernists) สัจจะทางกฎหมายระหว่างประเทศในฐานะที่เป็น ส่วนหนึ่งของสังคม และพัฒนานับแต่สนธิสัญญาเวสต์ฟาเลียอันวางรากฐานทฤษฎี

เรื่องรัฐชาติ จนกฎหมายระหว่างประเทศพัฒนาอย่างชัดเจนมากขึ้นในช่วงยุคภูมิปัญญาที่เริ่มสั่นคลอน และแสดงอนิจจังให้เห็นชัดขึ้น เมื่อกลุ่มนิติศึกษาแนววิพากษ์ (Critical Legal Studies) และนักคิดหลังสมัยใหม่เรียกรื้อการรื้อถอน (Deconstruction) สัจจะของกฎหมายระหว่างประเทศแบบเดิม รวมถึงการสร้างใหม่ (Reconstruction) โดยกลุ่มย่อยของกลุ่มหลังสมัยใหม่และ นิติศึกษาวิพากษ์ดังกล่าว (Neil MacCormick) ความเคลื่อนไหวเช่นว่านี้ กระทบแนวคิดทางนิติปรัชญา (Legal Philosophy) ของกฎหมายโดยภาพรวม และรวมถึงกฎหมายระหว่างประเทศ โดยเฉพาะประเด็นของสถานะปัจเจกชนในที่นี้ด้วย

สมัยปัจจุบันเป็นสมัยแห่งการพลวัตของสังคมหรือที่หลายคนอาจเรียกว่า ยุคโลกาภิวัตน์ กฎหมายระหว่างประเทศในสมัยปัจจุบันย่อมได้รับผลกระทบจากพลวัตทางสังคมด้วย พลวัตทางสังคมที่เทคโนโลยีสารสนเทศและวิทยาศาสตร์มีส่วนเร่งปฏิกิริยานั้นทำให้มิติกาลเวลาและพรมแดนถูกลบเลือน และดูเหมือนจะมีขณะปัจจุบันตลอดเวลา ความสำคัญของรัฐชาติถูกลดลง (decentred) ในขณะที่ระบบเศรษฐกิจที่ก้าวเข้าสู่ความเป็นบริโภคนิยม (Mike Featherstone, 1988) นักวิชาการหลายท่านอาจกล่าวได้ว่าปรากฏการณ์เหล่านี้เป็นโฉมหน้าของโลกาภิวัตน์ ซึ่งเน้นความเป็นพหุวัฒนธรรมซึ่งมักถูกโลกเสรีนิยมเรียกร้อยพร้อมๆ กับสิทธิมนุษยชน และหลักการพหุวัฒนธรรมและสิทธิมนุษยชนภายใต้ โลกาภิวัตน์นั้น เป็นผลจากมุมมองของโลกที่ขบเน้นความเป็นภูมิภาค กล่าวให้ชัดคือการแบ่งพื้นที่ของเวที “สากล” (แน่นอนว่า “รัฐ” ย่อมมีบทบาทบนเวทีนี้ อย่างน้อยก็นับแต่สมัยเรเนอองส์เป็นต้นมา) ให้กับ “ท้องถิ่น” และรวมถึง “ปัจเจกชน” ในฐานะส่วนย่อยที่สุดมากน้อยแค่ไหน จริงหรือไม่ที่สถานะปัจเจกชนภายใต้กฎหมายระหว่างประเทศในสมัยปัจจุบัน สอดรับกับ “ทฤษฎีแบบหลังสมัยใหม่ที่สำคัญกับความ เป็นเอกลักษณ์ของส่วนย่อย (uniqueness of the parts) มากกว่าความเป็นเอกภาพของส่วนรวม (unity of the whole)” (จันทน์ เจริญศรี, 2545 : 64) การสร้างชุดคำอธิบาย หรือ คำตอบสำหรับคำถามเหล่านี้อาจจะอยู่นอกเหนือขอบเขตของบทความนี้ หากทว่าชุดคำอธิบายเช่นว่านั้นก็มิอาจเกิดขึ้นได้เช่นกัน หากปราศจากการประเมินและตรวจสอบสถานะปัจเจกชนภายใต้กฎหมายระหว่างประเทศที่เป็นอยู่ในสมัยปัจจุบันเสียก่อน อันเป็นเจตนาธรรมและความพยายามของบทความนี้ ดังจะได้กล่าวต่อไป

ว่าด้วยบุคคลตามกฎหมายระหว่างประเทศ (International Legal Personality)

คำ “ปัจเจก” หมายถึง เฉพาะตัว เฉพาะผู้เดียว ส่วน “ชน” หมายถึง คน (ราชบัณฑิตยสถาน 2538 : 254, 527) ดังนั้นคำ “ปัจเจกชน” จึงมีความหมายว่า คน หรือบุคคลธรรมดาแต่ละคน การพิจารณาให้เข้าใจเรื่องสถานะของปัจเจกชน ภายใต้กฎหมายระหว่างประเทศนั้นจำเป็นต้องพิจารณาเรื่องของสิทธิ และ หน้าที่ ของปัจเจกชนว่ามีอยู่อย่างไร จึงเป็นธรรมดาอยู่เองที่จะต้องกล่าวถึงสภาพของบุคคล ตามกฎหมาย ในระบบกฎหมายภายในของประเทศไทย สภาพบุคคลถูกกำหนดโดย บทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ โดยที่มาตรา 15 แห่งประมวล กฎหมายดังกล่าวได้กำหนดไว้ว่า “สภาพบุคคลเริ่มต้นแต่เมื่อคลอดแล้วอยู่รอดเป็น ทารกและสิ้นสุดลงเมื่อตาย” (น้ำแท้ มีบุญสร้าง : 28) เราจะเห็นได้ว่า บุคคลภายใต้ ระบบกฎหมายภายในอย่างเช่นของประเทศไทยเป็นต้น เริ่มต้นและสิ้นสุดลงตาม สภาพธรรมชาติของความเป็นบุคคลธรรมดาที่มีชีวิตซึ่งอาจเรียกว่าเป็นปัจเจกชน และ ยังมีบทบัญญัติอื่นในกฎหมายภายในทั่วไปที่กล่าวถึงบุคคลหรือองคภาวะ (entity) ที่ กฎหมายสมมติขึ้นมาให้มี สิทธิ และหน้าที่เสมือนปัจเจกชนอันได้แก่ นิติบุคคล แต่ใน ระบบกฎหมายระหว่างประเทศนั้น โดยทั่วไปแล้ว บุคคลที่กฎหมายระหว่างประเทศ รับรองสิทธิและหน้าที่คือ รัฐ อันเนื่องมาจากเหตุผลที่ว่ากฎหมายระหว่างประเทศ ก่อกำเนิดขึ้นมาโดยมุ่งหวังที่จะจัดระเบียบความสงบเรียบร้อยของประชาคมโลกอันมี สมาชิกเป็นรัฐต่างๆ นั้นเอง¹ อย่างไรก็ตาม ในประวัติศาสตร์ของกฎหมายระหว่าง ประเทศ การพัฒนากฎหมายระหว่างประเทศและการเพิ่มขึ้นอย่างก้าวหน้าของการ กระทำร่วมกันของรัฐต่างๆ ได้มีส่วนร่วมต่อการกำเนิดขึ้นของตัวอย่างการกระทำ ต่างๆ ในระดับระหว่างประเทศโดยองคภาวะบางส่วนที่ไม่ใช่รัฐ” (“...Throughout its history, the development of international law... and the progressive increase in the collective activities of States has already given rise to instances of action upon the international plane by certain entities

¹ ดังที่ Rebecca Wallace กล่าวไว้ใน International Law Nutshells ;jk “States are the primary and original subjects of in ternational law and all states possess full international legal personality.”

which are not States.” ที่มา : Reparation for Injuries in the Service the UN Case)

ระบบกฎหมายระหว่างประเทศในสมัยปัจจุบันจึงเริ่มเห็นการเปลี่ยนแปลงต่อองค์การต่างๆ ที่มีบทบาทต่อตัวกฎหมายระหว่างประเทศ และในทางกลับกันคือ ความเปลี่ยนแปลงที่กฎหมายระหว่างประเทศมีผลต่อองค์การใหม่ๆ เหล่านี้ด้วย ดังจะเห็นได้จากการที่องค์การระหว่างประเทศ ได้รับการยกระดับสถานะในเรื่องของสภาพบุคคลภายใต้กฎหมายระหว่างประเทศ ความเป็นบุคคลภายใต้กฎหมายระหว่างประเทศขององค์การเหล่านี้จะถูกบัญญัติไว้ในตราสารก่อตั้ง หรือสามารถดูได้จากทางปฏิบัติขององค์การ นอกจากนี้ ความสามารถขององค์การเหล่านี้เองก็เป็นองค์ประกอบหนึ่งในการได้มาซึ่งสถานะของบุคคลในทางระหว่างประเทศดังที่ศาลยุติธรรมระหว่างประเทศได้มีความเห็นในคดี Reparation for Injuries in the Service of the UN 1949 (Rebecca Wallace and Anne Holliday, 2006 : 53) อย่างไรก็ตาม สถานะทางกฎหมายขององค์การระหว่างประเทศเกิดจากกฎหมายระหว่างประเทศและกฎหมายภายในที่ทำให้มีฐานะเป็นผู้ทรงสิทธิตามกฎหมาย ในขณะที่องค์การระหว่างประเทศก็มีความสามารถน้อยกว่ารัฐ เนื่องจากถือกำเนิดขึ้นมาจากนิติกรรมของรัฐ (จตุรนต์ ธีระวัฒน์, 2547 : 335 – 336)

สถานะของปัจเจกชนภายใต้กฎหมายระหว่างประเทศแบบ ดั้งเดิม (Classic International Law)

การกล่าวถึงสถานะของปัจเจกชนภายใต้กฎหมายระหว่างประเทศแบบดั้งเดิมนั้น ขอถือเหตุการณ์สงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นจุดแบ่งสำคัญ เพื่อแบ่งกฎหมายระหว่างประเทศแบบดั้งเดิมออกจากกฎหมายระหว่างประเทศสมัยปัจจุบัน

ระบบกฎหมายระหว่างประเทศมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา จากเดิมรัฐเท่านั้นที่ถือว่าเป็นบุคคลตามกฎหมาย ต่อมาระบบกฎหมายระหว่างประเทศได้ยอมรับสถานะบุคคลขององค์การอื่นๆ เช่น องค์การระหว่างประเทศ เพิ่มมากขึ้น ทั้งนี้เหตุผลหลักน่าจะอยู่ที่การปฏิบัติและวัตถุประสงค์ขององค์การนั้นๆ กล่าวคือ ถ้าหากระบบกฎหมายระหว่างประเทศไม่อาจรับรองสถานะได้แล้ว การกระทำบางอย่างขององค์การนั้นๆ อาจไม่สำเร็จลุล่วง สภาพบุคคลขององค์การนั้นจึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างเลี่ยงมิได้ (Wallace R. and Holliday A., 2006 : p.54)

อย่างไรก็ตาม ประเด็นปัญหาว่าปัจเจกชนเป็นบุคคลระหว่างประเทศหรือไม่ นั้น ข้อคิดเห็นของนักนิติศาสตร์ที่น่าสนใจมีดังนี้

Lauterpacht เห็นว่าปัจเจกชนเป็นผู้ทรงสิทธิตามกฎหมายระหว่างประเทศ แต่ถูกจำกัดความสามารถทางกระบวนการในการป้องกันสิทธิของตนในทางระหว่างประเทศ ซึ่งขึ้นอยู่กับความยินยอมของรัฐที่จะมอบอำนาจนั้นให้แก่ปัจเจกชนหรือไม่ (Hersch Lauterpacht, 1967 : 279 – 322 อ้างใน อัครสังสิทธิ, 2548 : 8) Rosalyn Higgins มีความเห็นว่าปัจเจกชนก็เป็นผู้มีส่วนร่วมตามกฎหมายระหว่างประเทศเช่นเดียวกับ รัฐ องค์การระหว่างประเทศ โดยที่การเป็นผู้มีส่วนร่วมในที่นี้ไม่ได้พิจารณาโดยใช้หลักการเป็นผู้ทรงสิทธิแต่ประการใด (Rosalyn Higgins, 1994: pp. 39 – 55) ในขณะที่ Oppenheim กลับเสนอข้อคิดเห็นว่ารัฐเท่านั้นเป็นผู้ทรงสิทธิตามกฎหมายระหว่างประเทศ เพราะเหตุว่า กฎหมายระหว่างประเทศเป็นกฎหมายระหว่างรัฐ (Lasa Oppenheim, 1958: p. 39.) อย่างไรก็ตาม นักกฎหมายบางท่านอย่าง Malcolm N. Shaw กลับมีความเห็นไปในทางที่ว่าปัจเจกชนควรเป็นผู้ทรงสิทธิภายใต้กฎหมายระหว่างประเทศ ดังที่เขากล่าวไว้ว่า ดังที่เป็นมาโดยตลอดสาระสำคัญของกฎหมายระหว่างประเทศคือความห่วงใยที่มีอย่างสูงสุดต่อมนุษยชาติ และนี่เป็นสิ่งที่ดำรงอย่างชัดเจนในบ่อเกิดทางกฎหมายธรรมชาติของกฎหมายระหว่างประเทศแบบดั้งเดิม (Natural Law Origins of Classical International Law) ด้วยซ้ำ การเติบโตของกลุ่ม Positivist Theories โดยเฉพาะในช่วงศตวรรษที่ 19 ได้ทำให้สาระสำคัญเช่นว่านั้นมีค่าน้อยลง ทั้งยังได้พยายามปกปิดข้อเท็จจริงนี้และได้เน้นย้ำความเป็นศูนย์กลางและลักษณะเฉพาะพิเศษของรัฐต่อกรณีดังกล่าวนี้ (Malcolm N. Shaw, 2003 : 232)

ในกรณีนี้ ศาลยุติธรรมระหว่างประเทศได้มีคำพิพากษาในคดีเขตอำนาจของศาลชานดิก ค.ศ. 1928 ไว้ว่า ตามหลักกฎหมายระหว่างประเทศ ข้อตกลงระหว่างประเทศในตัวเองไม่อาจก่อให้เกิดสิทธิและหน้าที่สำหรับเอกชน แต่ก็ไม่อาจโต้แย้งได้ว่าวัตถุประสงค์ของความตกลงระหว่างประเทศ ตามเจตนารมณ์ของรัฐภาคีอาจเป็นการรับเอากฎเกณฑ์ที่ก่อให้เกิดสิทธิและหน้าที่ของปัจเจกชน และอาจถูกใช้ได้โดยศาลระหว่างประเทศ (อัครสังสิทธิ, 2548 : 9) ในคดีดังกล่าว ศาลได้วางหลักการสำคัญไว้ว่า สนธิสัญญาระหว่างประเทศได้ก่อให้เกิดสภาพบุคคลของปัจเจกชนตามกฎหมายระหว่างประเทศได้ กล่าวคือ ปัจเจกชนสามารถมีสิทธิและสามารถใช้บังคับสิทธิภายใต้กฎหมายระหว่างประเทศได้ตามที่กำหนดไว้ใน

สนธิสัญญา โดยปัจเจกชนนั้นสามารถใช้บังคับสิทธิดังกล่าวได้โดยตรงไม่ต้องผ่านขั้นตอนของการให้ความคุ้มครองทางการทูตโดยรัฐเจ้าของสัญชาติของปัจเจกชนนั้น (จุมพต สายสุนทร, 2554 : 253 – 254)

เราอาจตั้งข้อสังเกตว่า ปัจเจกชนเป็นองค์ภาวะหนึ่งที่ได้รับผลกระทบจากกฎหมายระหว่างประเทศไม่มากนักน้อย โดยผ่านการกระทำของรัฐต่างๆ ที่เข้าร่วมกฎหมายระหว่างประเทศประเภทความตกลง (treaties) ดังเช่นที่สามารถเห็นได้จากสนธิสัญญาแวร์ซายส์ 1919 (จุมพต สายสุนทร, 233) หรือภายใต้กฎหมายจารีตประเพณีระหว่างประเทศ ปัจเจกชนจึงเป็นเพียงผู้รับสิทธิบางประการแต่กลับมีหน้าที่บางประการด้วยเช่นกัน สำหรับเรื่องหน้าที่นี้ จะเห็นได้มากที่สุดกรณีของกฎหมายอาญาระหว่างประเทศอันปัจเจกชนสามารถมีความรับผิดชอบทางอาญาได้ ถึงแม้ในช่วงระบบกฎหมายระหว่างประเทศแบบดั้งเดิมนี้ยังไม่มีธรรมนูญศาลอาญาระหว่างประเทศกรุงโรม (Rome Statue of the International Criminal Court) เพื่อดำเนินคดีต่อความผิดทางอาญาของปัจเจกชนที่เป็นระเบียบก็ตาม แต่ในประวัติศาสตร์ เราก็พบการที่ปัจเจกชนมีความรับผิดชอบในทางระหว่างประเทศอยู่แล้ว ดังกรณีที่เกิดขึ้นแรกที่ Naples ในปี ค.ศ. 1268 โดย Conradin Von Hohenstafen ถูกลงโทษประหารชีวิตในข้อหาผู้ริเริ่มสงครามโดยมิชอบ (initiating an unjust war) (ธีรพัฒน์ อัครสังสิทธิ, 2548 : 1) ความรับผิดชอบของปัจเจกชนมิให้เห็นผ่านห้วงเวลาเรื่อยมาในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 1 การดำเนินคดีอาญากับปัจเจกชนมีมากขึ้น ตัวอย่างคือการดำเนินคดีอาญากับอาชญากรสงครามชาวเยอรมันโดยกลุ่มประเทศสัมพันธมิตร ตามสนธิสัญญาแวร์ซายส์ 1919 เป็นต้น นัยยะนี้จึงสะท้อนภาพของระบบกฎหมายระหว่างประเทศที่มุ่งเน้นหน้าที่ของปัจเจกชนที่จะไม่ละเมิดกฎหมายระหว่างประเทศแผนกคดีอาญา ซึ่งได้เป็นมาตั้งแต่กฎหมายระหว่างประเทศช่วงดั้งเดิม และสืบเนื่องมาจากกฎหมายระหว่างประเทศได้พลัดก่อให้เกิดเป็นกฎหมายระหว่างประเทศในรูปแบบที่ใหม่ขึ้น ซึ่งเป็นช่วงเวลาหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 เมื่อกระแสสิทธิมนุษยชนได้เปลี่ยนโฉมหน้าของกฎหมายระหว่างประเทศไปมาก

เหตุผลที่ปัจเจกชนมีความรับผิดชอบทางอาญาระหว่างประเทศได้นั้นก็คือว่า อาชญากรรมที่กระทำต่อกฎหมายระหว่างประเทศนั้นจะต้องถูกกระทำโดยคนธรรมดา มิใช่องค์ภาวะที่เป็นนามธรรม และโดยวิธีการลงโทษปัจเจกชนที่กระทำ ความผิดอาญาเช่นว่า บทบัญญัติแห่งกฎหมายระหว่างประเทศถึงจะได้มีการบังคับใช้ได้ (Malcolm N. Shaw, 2003 : 235) โดยสภาพธรรมชาติตามข้อเท็จจริงเช่นว่านี้

ความรับผิดชอบของปัจเจกชน ดูจะเป็นแง่มุมหนึ่งที่แสดงถึงสถานะของปัจเจกชนที่มีอยู่ภายใต้ระบบกฎหมายระหว่างประเทศแบบดั้งเดิมในแง่ของหน้าที่มากกว่าสิทธิอันมีอยู่อย่างจำกัด

กลไกที่มีอยู่เดิมของระบบกฎหมายระหว่างประเทศที่พอจะประกันสิทธิและเสรีภาพอันอาจเป็นเครื่องบ่งชี้สถานะของปัจเจกชนได้นั้นคือ หลักความรับผิดชอบของรัฐ (State Responsibility) และการคุ้มครองทางการทูต (Diplomatic Protection) หลักการทั้งสองหลักนี้ต่างเป็นหลักที่รัฐใช้บังคับเพื่อและต่อปัจเจกชนมิใช่สิทธิที่ปัจเจกชนจะริเริ่มใช้บังคับได้ด้วยตนเอง หลักความรับผิดชอบของรัฐมีข้อจำกัด ซึ่งไม่สามารถประกันการคุ้มครองสิทธิให้ปัจเจกชนได้เพียงพอ กล่าวคือ รัฐจะรับผิดชอบในทางระหว่างประเทศต่อการกระทำใดๆของตนก็ต่อเมื่อการกระทำดังกล่าวประกอบไปด้วยองค์ประกอบสองประการ คือ การกระทำหรือการงดเว้นกระทำนั้นเป็นการกระทำของรัฐไม่ว่าจะเป็นการกระทำทางนโยบาย การกระทำทางบริหาร การกระทำทางปกครอง การกระทำทางนิติบัญญัติ หรือการกระทำทางตุลาการก็ได้ และประการที่สอง การกระทำหรือการงดเว้นกระทำดังกล่าวฝ่าฝืนพันธกรณีระหว่างประเทศที่รัฐนั้นมีอยู่ ซึ่งอาจเป็นพันธกรณีที่มีผลผูกพันตามสนธิสัญญา จารีตประเพณีระหว่างประเทศ หรือพันธกรณีอื่นก็ได้ (อิสมาแอน มัสการ, 2547 : 9 – 10)

นอกจากนี้ ในการเรียกร้องความรับผิดชอบจากรัฐผู้กระทำความเสียหายแก่ปัจเจกชนนั้น รัฐเจ้าของสัญชาติของปัจเจกชนที่ถูกละเมิดนั้นต้องให้ความคุ้มครองทางการทูตแก่ปัจเจกชนนั้นโดยกระทำการแทนปัจเจกชนเพื่อเรียกร้องการเยียวยาต่อความเสียหาย ในที่นี้จึงเห็นได้ว่า รัฐกระทำการเสมือนหนึ่งรัฐเป็นผู้ได้รับความเสียหายเอง สิทธิในทางระหว่างประเทศที่ใช้บังคับต่อการเรียกร้องก็เป็นของรัฐบาลหาใช่ของปัจเจกชนไม่ ปัจเจกชนมีสิทธิร้องขอต่อรัฐเจ้าของสัญชาติของตนเท่านั้น และนั่นก็เป็นการใช้สิทธิของปัจเจกชนภายในรัฐ มิใช่การใช้สิทธิในทางระหว่างประเทศ ภายใต้กฎหมายระหว่างประเทศ ข้อจำกัดนี้แสดงให้เห็นชัดเจนที่การใช้สิทธิในทางระหว่างประเทศอันเป็นสิทธิของรัฐเท่านั้น ดังนั้น ผู้ที่สามารถใช้สิทธิดังกล่าวเพื่อเรียกร้องให้รัฐที่กระทำการฝ่าฝืนพันธกรณีระหว่างประเทศซึ่งกระทบต่อสถานะของปัจเจกชนเพราะมีความเสียหายที่กระทบต่อสิทธิมนุษยชนหรือเสรีภาพ เพื่อให้รับผิดชอบต่อการกระทำของตนนั้นจึงต้องเป็นผู้ที่ทรงสิทธิและมีสภาพบุคคลตามกฎหมายระหว่างประเทศ ซึ่งภายใต้หลักความรับผิดชอบของรัฐในที่นี้ก็คือ รัฐ นั่นเอง

อย่างไรก็ตาม พึงสังเกตว่า กรณีที่ปัจเจกชนต้องการเรียกร้องต่อความเสียหายที่ได้รับจากการกระทำของรัฐอื่น ปัจเจกชนนั้นต้องเรียกร้องการเยียวยาภายในของรัฐที่ก่อให้เกิดความเสียหายเสียก่อน (เป็นไปตามหลักกฎหมายระหว่างประเทศว่าด้วย Exhaustion of Local Remedies) แต่หากว่าปัจเจกชนนั้นยังไม่ได้ได้รับความเป็นธรรมตามกฎหมายภายในของรัฐดังกล่าวแล้ว ปัจเจกชนนั้นก็ขอที่จะใช้สิทธิของตนผ่านทางรัฐเจ้าของสัญชาติของตน เพื่อให้ความคุ้มครองทางการทูตเพื่อดำเนินการเยียวยาภายใต้กฎหมายระหว่างประเทศต่อไปได้ดังได้กล่าวแล้วข้างต้น ดังนี้ จึงเห็นได้ว่าปัจเจกชนไม่สามารถเป็นโจทก์ดำเนินคดีต่อรัฐที่กระทำความเสียหายต่อตนโดยตรงได้ การใช้สิทธิของปัจเจกชนภายใต้กฎหมายระหว่างประเทศทั่วไปบนเวทีระหว่างประเทศโดยตัวปัจเจกชนเองเป็นสิ่งที่กระทำไม่ได้ ปัจเจกชนจึงไม่ได้ใช้สิทธิของตนโดยตรงภายใต้กฎหมายระหว่างประเทศ รัฐเป็นผู้ทรงสิทธิดังกล่าว แต่ปัจเจกชนเป็นผู้รับผลจากสิทธิที่รัฐมีและใช้อยู่ต่างหาก ช่องทางการคุ้มครองสิทธิของปัจเจกชนโดยอาศัยสิทธิโดยตรงของรัฐเจ้าของสัญชาติ ปัจเจกชนภายใต้หลัก Exhaustion of Local Remedies, State Responsibility และ Diplomatic Protection นี้ ยังเป็นหลักที่ใช้อยู่ในระบบกฎหมายระหว่างประเทศดั้งเดิมเรื่อยมาจนถึงระบบกฎหมายระหว่างประเทศสมัยปัจจุบัน แต่เราก็พบว่าหลักการดังกล่าวมีอาจเป็นเครื่องประกันการคุ้มครองสิทธิของปัจเจกชนได้อย่างเพียงพอและมีประสิทธิภาพนัก

อาจสรุปได้ว่า ระบบกฎหมายระหว่างประเทศแบบดั้งเดิมนั้นไม่ได้ประกันสิทธิและหน้าที่อันเป็นตัวกำหนดสถานะของปัจเจกชนในพื้นที่ของกฎหมายระหว่างประเทศเท่าที่ควร และตามหลักโดยทั่วไปแล้ว กฎหมายระหว่างประเทศแบบดั้งเดิมถือว่า ปัจเจกชนไม่ว่าจะเป็นบุคคลธรรมดาหรือนิติบุคคลย่อมมีสภาพบุคคลตามกฎหมายภายในของรัฐ แต่ในสายตาของกฎหมายระหว่างประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงก่อนศตวรรษที่ 20 ปัจเจกชนหรือบุคคลธรรมดาไม่ถือว่าเป็นบุคคลในกฎหมายระหว่างประเทศ ทั้งนี้ เนื่องจากสิทธิ หน้าที่ และความรับผิดชอบของบุคคลธรรมดาในทางระหว่างประเทศนั้นจะแสดงออกโดยผ่านรัฐ ซึ่งเป็นเจ้าของสัญชาติของบุคคลนั้น (จุมพต สายสุนทร, 2554 : 241) แนวโน้มที่จะเพิ่มมากขึ้นในอดีตคือ ความรับผิดชอบ (Liability) ของปัจเจกชนในกรณีที่มีการละเมิดกฎหมาย ส่วนแนวโน้มด้านสิทธิของบุคคลธรรมดาภายใต้กฎหมายระหว่างประเทศที่พัฒนาขึ้นนั้นดูเหมือนจะมีอยู่แต่ก็เพียงสิทธิในการกำหนดเจตจำนงของตนเอง (Peoples' Right to Self-Determination) ยิ่งไปกว่านั้น สิทธิของปัจเจกชนประเภทนี้มิใช่สิทธิในเรื่องต่างๆ ไป

หากแต่มีลักษณะเฉพาะและมีลักษณะเป็นหมู่คณะ (a collective right) มากกว่าจะเป็นสิทธิของปัจเจกชนแต่ละคนจริงๆ (an individual's right)

สถานะของปัจเจกชนภายใต้อิทธิพลของกระแสสิทธิมนุษยชน ในกฎหมายระหว่างประเทศสมัยปัจจุบัน

ช่วงเวลานับตั้งแต่หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นต้นมา ประชาคมโลกได้เห็นความเปลี่ยนแปลงที่มีต่อสถานะของปัจเจกชนภายใต้กฎหมายระหว่างประเทศมากขึ้น จนอาจกล่าวได้ว่ากฎหมายระหว่างประเทศแบบดั้งเดิมได้พลัดไปสู่รูปแบบของกฎหมายระหว่างประเทศอย่างที่เป็นอยู่ในสมัยปัจจุบัน

มีอาจปฏิเสธได้ว่า มิติอื่นของกฎหมายระหว่างประเทศต่างก็มีส่วนสำคัญในการผลักดันความเปลี่ยนแปลงดังกล่าวเช่นกัน แต่ก็มีอาจปฏิเสธได้อีกเช่นกันว่า มิติของสิทธิมนุษยชนเป็นมิติที่ทรงพลังอยู่ไม่น้อยในการขับเคลื่อนความพลวัตของกฎหมายระหว่างประเทศ อันส่งผลให้สถานะของปัจเจกชนเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ส่งเสริมสิทธิของปัจเจกชนมากขึ้น บทบาทที่เพิ่มขึ้นของกฎหมายระหว่างประเทศในด้านของสิทธิมนุษยชนนั้นน่าจะเป็นผลมาจากความพยายามแก้ไขภาวะขาดแคลนกลไกที่มีประสิทธิภาพในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนที่มีอยู่เดิมในระบบกฎหมายระหว่างประเทศแบบดั้งเดิมนั่นเอง

ข้อจำกัดในการเยียวยาความเสียหายที่มีต่อปัจเจกชนโดยเฉพาะในด้านการถูกละเมิดสิทธิมนุษยชนที่ปรากฏในระบบกฎหมายระหว่างประเทศดั้งเดิมนั้น ทำให้เกิดแนวคิดในการที่จะสร้างหลักกฎหมายระหว่างประเทศเพื่อมารับรองสิทธิของปัจเจกชนอย่างเป็นทางการมากกว่าแต่ก่อน แนวความคิดเช่นนี้จึงเป็นที่มาของปฏิญญาสากลว่าด้วย สิทธิมนุษยชน (The Universal Declaration of Human Rights) ถึงแม้จุดเริ่มต้นของปฏิญญานี้มิได้มีสถานะเป็นกฎหมายระหว่างประเทศ และในเวลาต่อมาอีกอาจกลายเป็นจารีตประเพณีระหว่างประเทศที่มีผลผูกพันระดับสากลแล้วก็ตาม รัฐต่างๆ ในประชาคมโลกก็ยังคงต้องการให้หลักการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนนี้มีผลผูกพันในทางระหว่างประเทศในฐานะสนธิสัญญาด้วย (อิสมาแอณ มัสการ, 2547 : 18) ด้วยเหตุนี้สนธิสัญญาต่างๆ ที่มีวัตถุประสงค์ในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของปัจเจกชนจึงเกิดขึ้น

กล่าวโดยย่อ การประเมินสถานะของปัจเจกชนสามารถกระทำได้ผ่านทางบรรดากฎหมายระหว่างประเทศแขนงสิทธิมนุษยชนซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับสิทธิของปัจเจกชนมากที่สุดและตรงที่สุด ทั้งนี้ มิได้มองข้ามกฎหมายระหว่างประเทศ โดยเฉพาะในรูปสนธิสัญญาแขนงอื่นๆที่ถึงแม้เป็นเรื่องการค้าก็ตาม เราจะพบว่าในหลายสนธิสัญญาเหล่านั้นมีการบรรจุข้อบัญญัติ (clauses) ด้านสิทธิมนุษยชนลงไปด้วย จึงไม่เป็นการกล่าวเกินจริงหากเราจะยอมรับว่ากฎหมายระหว่างประเทศสมัยปัจจุบันอยู่ภายใต้กระแสสิทธิมนุษยชน ดังจะได้ประเมินสิทธิของปัจเจกชนภายใต้กระแสสิทธิมนุษยชน ดังนี้

1) สิทธิของปัจเจกชนภายใต้กฎหมายจารีตประเพณีระหว่างประเทศ ด้านสิทธิมนุษยชน

ปฎิญาสากล่าวด้วยสิทธิมนุษยชนได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวาง โดยนอกจากจะมีผลทั้งในแง่แรงบันดาลใจในการผลักดันให้นานาประเทศสร้างกฎหมายภายในเพื่อรองรับหลักการสิทธิมนุษยชนที่อยู่ในปฎิญาแล้ว ปฎิญาดังกล่าวยังกระตุ้นการเกิดสนธิสัญญาสิทธิมนุษยชนเฉพาะด้านมากมาย จึงอาจกล่าวได้ว่า การที่ประชาคมโลกยอมรับหลักการในปฎิญาดังกล่าวอย่างแพร่หลายนั้น ข้อกำหนดต่างๆ ในปฎิญาอันจะพัฒนาไปเป็นกฎหมายจารีตประเพณีระหว่างประเทศอันมีผลผูกพันรัฐต่างๆ ทว่านักกฎหมายบางท่านมองว่าข้อมติสหประชาชาติมุ่งประสงค์ที่จะประกาศอุดมการณ์ร่วมที่จะบรรลุผลมากกว่า ปัญหาที่ว่าคำประกาศกลายเป็นจารีตประเพณีไปแล้วหรือไม่ย่อมไม่อาจให้คำตอบที่ชัดเจน (จตุรนต์ ธิระวัฒน์, 2547 : 324) อย่างไรก็ตาม การประเมินว่าข้อบัญญัติใดที่มีการละเมิดเป็นกฎหมายจารีตประเพณีแล้วหรือยัง น่าจะสร้างปัญหาทางปฏิบัติในการคุ้มครอง ปัจเจกชน การมีบทบัญญัติที่ชัดเจนแน่นอนเป็นลายลักษณ์อักษร นอกจากจะลดภาระใน การนำสืบสถานะของกฎหมายแล้ว ยังทำให้การประกันสิทธิดำเนินการได้อย่างรวดเร็วมากกว่าระบบกฎหมายแบบจารีตประเพณี

ถึงกระนั้นก็ตาม มีอาจปฏิเสธได้ว่า สนธิสัญญาด้านสิทธิมนุษยชนที่มีรัฐมากมายเป็นภาคี หากรัฐทั้งหลายต่างพากันปฏิบัติตามกฎหมายสนธิสัญญานั้นอย่างแพร่หลาย (state practice) เป็นรูปแบบเดียวกัน และด้วยสำนึกว่าเป็นภาระที่ต้องปฏิบัติตาม (opinio juris sive necessitatis) หลักการที่บัญญัติในสนธิสัญญานั้นก็อาจกลายเป็นกฎหมายจารีตประเพณีระหว่างประเทศไป ในทางกลับกันสนธิสัญญา

บางฉบับก็เป็นการรวบรวมหลักการที่ได้กลายเป็นกฎหมายจารีตประเพณีระหว่างประเทศไปเรียบร้อยแล้วเป็นลายลักษณ์อักษร

ถึงแม้สิทธิมนุษยชนของปัจเจกชนจะได้รับการรับรองในระดับจารีตประเพณีระหว่างประเทศบ้างก็ตาม ปัญหาที่ยังคงมีอยู่คือ ข้อจำกัดในเรื่องกลไกเยียวยาความเสียหายที่เกิดต่อสิทธิของปัจเจกชนที่เป็นระบบและมีประสิทธิภาพสำหรับกฎหมายในรูปแบบนี้ หนทางที่มีอยู่อาจเป็นการร้องขอต่อรัฐให้ดำเนินการให้ความคุ้มครองทางการทูต เพื่อเรียกร้องความรับผิดชอบในระดับรัฐกับรัฐ (ทิพรัตน์ เต็มเพชร, 2550: 99) เวทีแห่งการเยียวยาอาจเป็นศาลยุติธรรมระหว่างประเทศ ดังนั้น จึงมีอาจกล่าวได้เลยว่า กลไกที่มีอยู่ตั้งแต่สมัยของระบบกฎหมายระหว่างประเทศแบบดั้งเดิมได้ช่วยส่งเสริมสถานภาพของปัจเจกชน

2) สิทธิของปัจเจกชนภายใต้กฎหมายระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชนในรูปของสนธิสัญญา

เราจะได้พิจารณาสนธิสัญญาที่สำคัญและกลไกภายใต้สนธิสัญญาเหล่านั้นเพื่อตรวจสอบสิทธิที่ปัจเจกชนได้รับการคุ้มครอง อันจะทำให้เราสามารถประเมินสถานะของปัจเจกชนที่มีอยู่ภายใต้กฎหมายระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชนซึ่งอาจถือได้ว่าเป็นแขนงหลักที่มีอิทธิพลสูงมากในระบบกฎหมายระหว่างประเทศสมัยปัจจุบันนี้ ในบรรดาสนธิสัญญาด้านสิทธิมนุษยชนที่มีเกิดขึ้นมากมาย สนธิสัญญา 5 ฉบับที่ถือว่าเป็นตราสารกฎหมายระดับพหุภาคีที่มีผลใช้บังคับแล้ว มีดังต่อไปนี้

- 1) กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (International Covenant on Civil and Political Rights)
- 2) อนุสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยการขจัดการเลือกปฏิบัติทางเชื้อชาติ (International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination)
- 3) อนุสัญญาต่อต้านการทรมานและการปฏิบัติหรือการลงโทษอื่นที่โหดร้ายไร้มนุษยธรรมหรือที่ย่ำยีศักดิ์ศรี (Convention Against Torture and Cruel, Inhumane or Degrading Treatment or Punishment)
- 4) อนุสัญญาว่าด้วยการขจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุกรูปแบบ (Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women)
- 5) อนุสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยการคุ้มครองสิทธิของแรงงานอพยพและสมาชิกในครอบครัว (International Convention on Protection of the Rights of All Migrant Workers and Members of Their Families)

สนธิสัญญาเหล่านี้มีโลกในการประกันสิทธิของปัจเจกชนโดยอาศัยการก่อตั้งคณะกรรมการประจำสนธิสัญญาโดยได้รับเงินสนับสนุนจากสหประชาชาติ และต้องรายงานไปยังสหประชาชาติด้วย (Alex Conte, 2004 : 17 – 32) อันแสดงให้เห็นถึงความพยายามในการประกันสิทธิของปัจเจกชน แต่กระนั้นก็ตาม ปัญหาในการเยียวยาสิทธิมนุษยชนของของปัจเจกชนที่ถูกละเมิดตามสนธิสัญญาต่างๆ นั้นก็ยังคงมีอยู่ ปัญหานั้นแบ่งออกได้เป็น 2 ประเด็นหลัก ได้แก่ ปัญหาด้านเขตอำนาจ และปัญหาเกี่ยวกับกรรมการ (อิสมาแอณ มัสการ, 2547 : 51) ดังจะได้กล่าวถึงต่อไปนี้

ปัญหาด้านเขตอำนาจ

ตามสนธิสัญญาทุกฉบับที่เกี่ยวข้องรัฐภาคีมีสิทธิเลือกที่จะยอมรับเขตอำนาจในเรื่องนี้ของคณะกรรมการแต่ละคณะหรือไม่ก็ได้ และรัฐภาคีจะถอนตัวออกจากกรยอมรับเขตอำนาจดังกล่าวหรือถอนตัวออกจากการเป็นภาคีสถิติสนธิสัญญาเช่นว่านั้นเมื่อใดก็ได้ เหตุนี้เองทำให้คณะกรรมการแต่ละคณะมีเขตอำนาจในแต่ละเรื่องไม่แน่นอนและไม่ครอบคลุมการคุ้มครองเยียวยาความเสียหายจากการถูกละเมิดสิทธิมนุษยชนของปัจเจกชนได้ทุกกรณี กล่าวคือ คณะกรรมการที่ก่อตั้งจากสนธิสัญญาหลายฉบับมีเขตอำนาจทับซ้อนกัน ทั้งนี้เป็นเพราะว่า สนธิสัญญาทั้งหลายเหล่านี้มุ่งที่จะนำหลักการในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนมาทำให้เป็นกฎหมายสนธิสัญญาที่ผูกมัดรัฐภาคี แต่สนธิสัญญาหลายฉบับ ต่างมีการรับรองบทบัญญัติที่คล้ายคลึงกัน ทำให้คณะกรรมการจากสนธิสัญญาต่างฉบับกันอาจได้รับการร้องทุกข์จากปัจเจกชนเดียวกัน หากรัฐของปัจเจกชนนั้นเป็นภาคีสถิติสนธิสัญญาที่เกี่ยวข้องหลายสนธิสัญญาก็จะทำให้เกิดปัญหาการทับซ้อนซึ่งเขตอำนาจ นอกจากนี้คำวินิจฉัยที่มาจากรคณะกรรมการคนละชุด อาจกระทบต่อความน่าเชื่อถือของกลไกตามสนธิสัญญาเหล่านี้ไม่มากนักน้อย (อิสมาแอณ มัสการ, 2547 : 51)

ปัญหาเกี่ยวกับกรรมการ

ปัญหาในเรื่องของคณะกรรมการนี้นับเป็นปัญหาที่มีความซับซ้อนมากจนอาจกล่าวได้ว่า กลไกที่มีอยู่ภายใต้สนธิสัญญาเหล่านี้ไม่สามารถเยียวยาความเสียหายของปัจเจกชนได้ดีเท่าที่ควร กล่าวคือ การรับพิจารณาเรื่องทุกข์จากปัจเจกชนนั้นมีลักษณะเป็นการกระทำกึ่งตุลาการ แต่การดำเนินการในเรื่องนี้ของคณะกรรมการแต่ละคณะกลับทำในรูปแบบของการประชุมปรึกษาหารือร่วมกันและวินิจฉัยโดยฉันทามติของที่ประชุมมากกว่าการให้กรรมการแต่ละคนชี้ขาดข้อพิพาทเป็นรายบุคคล นอกจากนี้ คณะกรรมการยังมีหน้าที่อื่นอีกตามสนธิสัญญา เช่น

การตรวจรายงานที่รัฐภาคีส่งมานอกจากนี้ ความน่าเชื่อถือของคณะกรรมการก็อาจเป็นที่ต้องสงสัยได้ เพราะเหตุว่า คณะกรรมการบางคณะก็ขาดบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญ เป็นต้นว่า กรรมการที่เป็นนักกฎหมายในคณะกรรมการจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีนั้นแทบไม่มีอยู่เลย

ปัญหาที่น่าวิตกอีกประการคือ การที่คณะกรรมการหลายคณะมีองค์ประชุมเป็นจำนวนคู่ จึงทำให้คิดได้ว่า ในบางกรณี คณะกรรมการอาจมีความคิดเห็นแตกต่างกันเป็นสองฝ่ายโดยแต่ละฝ่ายมีจำนวนกรรมการที่เท่าๆ กัน จึงทำให้หาข้อวินิจฉัยแก่กรณีไม่ได้ (Scheinin Martin in Gudmundur Alfredsson, 2001) ที่ยิ่งไปกว่านั้นคือ ปัญหาในเรื่องความเป็นอิสระของคณะกรรมการ กล่าวคือ คณะกรรมการส่วนมากมีการสนับสนุนโดยองค์กรในสหประชาชาติ และอีกทั้งได้รับงบประมาณการสนับสนุนจากสหประชาชาติอีกด้วย (ยกเว้นคณะกรรมการต่อต้านการทรมานที่ไม่ได้งบประมาณจากองค์การสหประชาชาติ) ความจริงอีกประการหนึ่งก็คือ ข้อสงสัยในความเป็นอิสระและความเป็นกลางอาจมีขึ้นได้ว่า กรรมการบางคนในคณะมีความสัมพันธ์กับรัฐชาติใดรัฐหนึ่งเป็นการเฉพาะ เช่น กรรมการมาจากรัฐที่ถูกเรียกร้องให้รับผิดชอบ เป็นต้น

นอกจากนี้ ยังมีปัญหาในเรื่องของช่วงเวลาการประชุมอันสั้น กล่าวคือ การประชุมแต่ละสมัยใช้เวลาประมาณ 1 -3 สัปดาห์ ซึ่งจัดขึ้น 2 - 3 สมัย ต่อปี ทำให้คณะกรรมการที่มาทำงานเพื่อพิจารณาการร้องทุกข์ดำเนินการไม่ต่อเนื่องและมีเวลาอันจำกัด ที่ยิ่งไปกว่านั้นก็คือ ปัญหาเรื่องความโปร่งใส อันเป็นปัญหาที่สำคัญอย่างยิ่งยวดต่อกระบวนการยุติธรรม เพราะเหตุว่า คณะกรรมการทั้งหลายพิจารณาคำร้องทุกข์ของปัจเจกชนโดยวิธีลับ นอกจากความไม่โปร่งใสจะส่งผลให้เกิดความสงสัยต่อความยุติธรรมแล้ว ยังจะทำให้สาธารณะไม่ให้ความสนใจต่อการพิจารณาคำร้องทุกข์ของคณะกรรมการอีกด้วย (อิสมาแอน มัสการ, 2547 : 60 - 64)

3) สิทธิของปัจเจกชนในสหภาพยุโรปภายใต้กฎหมายสหภาพยุโรปในฐานะกฎหมายระหว่างประเทศระดับภูมิภาคของโลก

กฎหมายสหภาพยุโรปอาจถือได้ว่าเป็นกฎหมายระหว่างประเทศแขนงที่พลวัตไปไกลค่อนข้างมากกว่ากฎหมายระหว่างประเทศที่มีอยู่ในภูมิภาคอื่นๆ ของโลก มิติอื่นๆ ของกฎหมายสหภาพยุโรปอันเป็นเหตุของการพัฒนาการของกฎหมายสหภาพยุโรปนั้นคงไม่อยู่ในขอบเขตของบทความนี้ ทว่ามิติของสถานะของปัจเจกชนนั้นเป็น

ทั้งผลลัพธ์และประจักษ์พยานของความก้าวหน้าของกฎหมายสหภาพยุโรปได้เป็นอย่างดี

ในการประกันสิทธิมนุษยชนของกฎหมายสหภาพยุโรปนั้น กลไกด้านตุลาการได้ถูกก่อตั้งขึ้น โดยสหภาพยุโรปมีศาลที่ให้ความคุ้มครองสิทธิมนุษยชน 2 แห่งด้วยกัน ดังจะได้กล่าวถึงต่อไปนี้

ศาลสิทธิมนุษยชนแห่งยุโรป (The European Court of Human Rights) จัดตั้งขึ้นภายใต้อนุสัญญายุโรปว่าด้วยสิทธิมนุษยชนซึ่งมีการลงนามเมื่อวันที่ 4 พฤศจิกายน 1950 และมีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 3 กันยายน 1953 เป็นต้นมา (Malcolm N. Shaw, 2003 : 321) ศาลสิทธิมนุษยชนแห่งยุโรปมีสถานะเป็นศาลของกฎหมายสหภาพยุโรปอันมีลักษณะเป็นกฎหมายระหว่างประเทศแบบสนธิสัญญา เพราะใช้เป็นกฎเกณฑ์เหนือรัฐภาคีต่างๆ ภายในสหภาพ ตลอดจนควบคุมการกระทำของรัฐต่างๆ ไม่ให้ละเมิดสิทธิของปัจเจกชน โดยอาศัยอำนาจตามมาตรา 19 ของอนุสัญญายุโรปว่าด้วยสิทธิมนุษยชนดังกล่าว

ผู้ที่สามารถนำคดีขึ้นสู่ศาลได้ คือ รัฐภาคี และปัจเจกชน การที่รัฐสามารถนำคดีขึ้นสู่ศาลระหว่างประเทศได้นั้น ไม่ใช่เรื่องประหลาดแต่อย่างใดเพราะรัฐเป็นผู้ทรงสิทธิตามกฎหมายระหว่างประเทศอยู่แล้ว หากทว่ากรณีที่กฎหมายสหภาพยุโรปให้สิทธิปัจเจกชนนำคดีของตนขึ้นต่อศาลระหว่างประเทศได้เช่นนี้ นับเป็นก้าวใหม่ของความพลวัตของระบบกฎหมายระหว่างประเทศในสมัยปัจจุบัน

ศาลประชาคมยุโรป (European Court of Justice) ก่อตั้งขึ้นมาเมื่อครั้งมีการรวมกลุ่มของรัฐต่างๆ ในยุโรปขึ้นเป็นสหภาพยุโรป โดยดำรงร่วมกับสถาบันอื่นที่ก่อตั้งภายใต้สหภาพเดียวกัน คือ รัฐสภายุโรป (European Parliament) คณะมนตรียุโรป (Council of Ministers) คณะกรรมาธิการยุโรป (European Commission) หน้าที่หลักของศาลประชาคมยุโรปคือการตีความข้อกฎหมายในแง่ที่ว่ากฎหมายของสหภาพได้รับการปรับใช้ในรัฐภาคีต่างๆ หรือไม่ ในการพิจารณาข้อกฎหมายของสหภาพยุโรปนั้นรวมถึงการพิจารณาว่ากฎหมายสหภาพยุโรปนั้นกระทบ สิทธิมนุษยชนและเสรีภาพพื้นฐานที่สหภาพรับรองในสนธิสัญญาหรือไม่อีกด้วย (ทิพรัตน์ เต็มเพชร, 2550 : 106)

กลไกที่สำคัญทั้งสองประการเป็นกลไกในรูปแบบตุลาการอันเป็นรูปแบบที่เหมาะสมต่อการเยียวยาและคุ้มครองสิทธิของปัจเจกชนที่น่าจะเป็นรูปธรรม และมีประสิทธิภาพมากกว่ารูปแบบคณะกรรมการที่จัดตั้งภายใต้สนธิสัญญาด้านสิทธิ

มนุษยชนต่างๆ ที่กล่าวมาข้างต้น บังคับจนได้รับสิทธิที่จะเยียวยาความเสียหายของตนในศาลระหว่างประเทศ ภายใต้กฎหมายระหว่างประเทศโดยตรง แต่อย่างไรก็ดี หลักการเยียวยาภายใน (Exhaustion of Local Remedies) อันเป็นหลักของกฎหมายระหว่างประเทศ โดยทั่วไปต้องได้รับการเคารพปฏิบัติมาก่อน

4) สิทธิของปัจเจกชนภายใต้กฎหมายระหว่างประเทศในรูปแบบสนธิสัญญาด้านสิทธิมนุษยชนในภูมิภาคอื่นๆ

เอเชีย

กลุ่มประเทศในภูมิภาคเอเชียนั้นยังไม่มีการจัดทำกฎหมายระหว่างประเทศ อันเป็นการให้ความคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของบุคคลขึ้นแต่อย่างใด แต่ในระดับความร่วมมือของ NGOs มีการจัดทำ Asian Human Rights Charter 1998 ขึ้น (ทิพรัตน์ เต็มเพชร, 2550 : 94 – 95) และต่อมาในปี พ.ศ.2555 อาเซียนได้ออกปฏิญญาอาเซียนว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (ASEAN Human Rights Declaration) อันเป็นเอกสารการเมืองที่ไม่มี ข้อผูกพันตามกฎหมาย แต่เป็นการแสดงเจตนารมณ์ของอาเซียนในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน แต่ก็มีอาจปฏิเสธคุณค่าของกฎหมายค่าบังคับอย่างอ่อน (Soft Law) เช่นปฏิญญานี้ได้ เพราะเหตุว่าหลักการในปฏิญญาเหล่านี้จะเป็นพื้นฐานในการพัฒนาไปสู่ตราสารกฎหมายที่มีสภาพบังคับชัดเจนในรูปสนธิสัญญาด้านสิทธิมนุษยชนต่อไปในวันข้างหน้า (กรมอาเซียน กระทรวงการต่างประเทศ 2556 : 4)

แอฟริกา

ในทวีปแอฟริกา มีการจัดตั้งศาลแอฟริกันว่าด้วยสิทธิมนุษยชนและประชาชน (African Court on Human and Peoples' Rights) ภายใต้พิธีสารแห่งกฎบัตรแอฟริกันว่าด้วยสิทธิมนุษยชนและประชาชน (Protocol to the African Charter on Human and Peoples' Rights on the Establishment of the African Court on Human and Peoples' Rights) (อิสมาแอณ มัสการ, 2547, 100) โดยผู้มีสิทธิที่จำนาคติขึ้นสู่ศาลนั้นได้นั้นคือคณะกรรมการ ภูมิภาค องค์กรระหว่างประเทศ และปัจเจกชน สำหรับปัจเจกชนผู้ถูกละเมิดนั้นอาจนำคดีขึ้นสู่ศาลโดยตรงก็ได้หรือรัฐผู้เป็นเจ้าของสัญชาติของปัจเจกชนผู้ถูกละเมิดนั้นอาจนำคดีขึ้นสู่ศาลโดยใช้สิทธิคุ้มครองทางการทูตเพื่อปัจเจกชนนั้นก็ได้

อเมริกา

บทบัญญัติมาตรา 33 แห่งอนุสัญญาอเมริกันว่าด้วยสิทธิมนุษยชน 1969 (American Convention on Human Rights 1969) ได้จัดตั้งศาลอินเตอร์อเมริกันว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Inter-American Court of Human Rights) โดยผู้ที่มีสิทธินำคดีขึ้นสู่การพิจารณาพิพากษาของศาลนั้น คือ รัฐภาคี และกรรมการเท่านั้น ปัจจุบันยังมีสิทธิดังกล่าว อาศัยอำนาจตามมาตรา 61 วรรคหนึ่งของอนุสัญญาอเมริกันว่าด้วยสิทธิมนุษยชน 1969 (Ian Brownlie, Guy S. Goodwin – Gill, 2002 : 671)

สรุปการประเมินสถานะปัจเจกชนภายใต้กฎหมายระหว่างประเทศ ในสมัยปัจจุบัน

จากการประเมินสถานะปัจเจกชนข้างต้น เราจะเห็นได้ว่า จากอดีตจนถึงปัจจุบันรัฐยังคงผูกขาดการเป็นบุคคลตามกฎหมายระหว่างประเทศ อย่างไรก็ตามปัจเจกชนแม้จะยังไม่มีส่วนผูกขาดตามกฎหมายอย่างเป็นทางการ แต่ไม่อาจปฏิเสธได้ว่า ปัจเจกชนได้รับผลกระทบและเกี่ยวข้องกับกฎหมายระหว่างประเทศไม่โดยทางตรงก็โดยทางอ้อมมาโดยตลอด หน้าที่คือสิ่งที่กฎหมายระหว่างประเทศกำหนดแก่ตัวปัจเจกชนซึ่งต้องขึ้นตรงต่อกฎหมายระหว่างประเทศโดยตรง ดังจะเห็นได้ชัดเจนในระดับของกฎหมายอาญาระหว่างประเทศ แต่เมื่อกล่าวถึงสิทธิ กฎหมายระหว่างประเทศแบบดั้งเดิมได้มอบสิทธิบางประการแก่ปัจเจกชน แต่ไม่ได้รับรองการใช้สิทธิโดยตรงต่อกฎหมายระหว่างประเทศ ปัจเจกชนต้องใช้สิทธิตนผ่านรัฐ ซึ่งเป็นบุคคลตามกฎหมายที่แท้จริง ต่อเมื่อกฎหมายระหว่างประเทศได้ก้าวสู่สมัยปัจจุบัน สิทธิของปัจเจกชนได้รับการประกันโดยกฎหมายระหว่างประเทศมากขึ้น โดยที่ปัจเจกชนสามารถใช้สิทธิตนภายใต้กฎหมายระหว่างประเทศโดยตรงได้ด้วย อันเป็นช่องทางที่เพิ่มเติมจากการใช้สิทธิของตนผ่านทางรัฐ อย่างไรก็ตาม สิทธิของปัจเจกชนที่ดูมีภาพชัดเจนขึ้นนี้ ก็มีอาจใช้เพื่อสนับสนุนให้ปัจเจกชนมีสถานะเป็นบุคคลตามกฎหมายได้อย่างเป็นทางการ เพราะเหตุว่า บุคคลตามกฎหมายควรจะได้ใช้สิทธิของตนภายใต้กฎหมายได้โดยตรง ทว่าการใช้สิทธิในทางระหว่างประเทศของตนภายใต้กฎหมายระหว่างประเทศสมัยปัจจุบันโดยตรงของปัจเจกชนนั้น ต้องกระทำผ่านทางกฎหมายระหว่างประเทศในรูปของสนธิสัญญาบางฉบับ ซึ่งมีผลเพียงรัฐภาคีในบางภูมิภาคของโลก และกับปัจเจกชนที่ถือสัญชาติของรัฐภาคีเหล่านั้นเท่านั้น ยิ่งไปกว่านั้น กลไกที่มี

อยู่ภายใต้สนธิสัญญาเหล่านั้นเมื่อมองในภาพสากลแล้วยังมีอาจกล่าวได้ว่ามีประสิทธิภาพเพียงพอ อันจะทำให้กล่าวได้ว่าปัจเจกชนมีสถานภาพเป็นบุคคลตามกฎหมายเคียงคู่กับรัฐ โดยอาศัยเหตุผลที่ว่าปัจเจกชนต้องมีสภาพบุคคล เพราะหากไม่มีสภาพบุคคลแล้วความสามารถในการกระทำการต่างๆ ในทางระหว่างประเทศจะไม่สามารถกระทำได้ ซึ่งความสามารถเช่นนี้นั้นย่อมได้รับ การประกันและมีที่มาจากสิทธิและหน้าที่เยี่ยงบุคคลตามกฎหมายตามที่ศาลยุติธรรมระหว่างประเทศได้วางหลักไว้ดังกล่าวแล้วข้างต้น ดังนั้น สิทธิในทางระหว่างประเทศของปัจเจกชนยังต้องการการพัฒนาและความคุ้มครองมากกว่านี้

สถานะปัจเจกชนภายใต้กฎหมายระหว่างประเทศที่เปลี่ยนแปลงไป ภายใต้กระแสหลังสมัยใหม่ (Postmodernism) ในสมัยปัจจุบัน

ทฤษฎีอำนาจจิปไตยเอื้อต่อการพัฒนากฎหมายมหาชนในภาพกว้าง และสามารถกล่าวให้แคบได้ว่าเป็นเหตุให้กฎหมายระหว่างประเทศแบบดั้งเดิม² ได้กำเนิดขึ้น จึงไม่ประหลาดที่รัฐผูกขาดเป็นผู้ทรงสิทธิ และมีสภาพบุคคลตามกฎหมายระหว่างประเทศในยุคแรกๆ แต่นับตั้งแต่หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นต้นมา ประชาคมโลกให้ความสำคัญกับ สิทธิมนุษยชนมากขึ้น ซึ่งอาจเป็นผลจากความขัดแย้ง อาชญากรรม และสงครามในระดับระหว่างประเทศที่สร้างผลกระทบต่อชีวิตของปัจเจกชนอย่างหนักหนา ท่ามกลางภัยอันตรายดังกล่าวนี้ กลไกที่จะพยุหหรือสร้างระเบียบโลกจึงต้องเป็นกฎหมายระหว่างประเทศ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือกฎหมายภายในรัฐใดรัฐหนึ่งที่มีอำนาจในการจัดการภัยอันตรายที่เป็นวาระโลกนี้ได้ อย่างไรก็ตาม ที่กล่าวมาเป็นการมองภาพจากพลวัตทางสังคมที่กระทบต่อปัจเจกชนโดยตรง และได้ส่งผลกระทบต่อ รัฐ และองค์ภาวะหรือตัวแสดง (actors) อื่น เช่น สหประชาชาติ และองค์การระหว่าง

² อย่างที่นักวิชาการแบ่งกฎหมายมหาชนออกเป็น 2 ประเภท คือ กฎหมายมหาชนภายใน ซึ่งมักเรียกโดยความเข้าใจทั่วไปว่า กฎหมายมหาชน ในขณะที่อีกประเภทคือกฎหมายมหาชนระหว่างประเทศ ซึ่งมักเรียกโดยความเข้าใจทั่วไปว่า กฎหมายระหว่างประเทศ ดังเราสามารถสังเกตได้จากการใช้คำเรียกกฎหมายระหว่างประเทศในภาษาอังกฤษว่า Public (มหาชน) International Law นั้นเอง

ประเทศให้สร้างความเปลี่ยนแปลงแก่กฎหมายที่มีผลต่อสถานะปัจเจกชนภายใต้กฎหมายระหว่างประเทศในที่สุด ทว่าหากมองจากอีกด้าน เราจะเห็นภาพของพลวัตทางสังคมที่เกี่ยวกับปัจเจกชนโดยตรงด้วย และที่เป็นผลจากการที่รัฐ และองค์ภาวะอื่นดังกล่าว พยายามแก้ไขกลไกสภาพบังคับของกฎหมายระหว่างประเทศที่นักกฎหมายมองว่าไม่ค่อยมีประสิทธิภาพมากนักโดยตรงด้วยเช่นกัน ความพยายามดังกล่าวนั้นมาจากแนวทางที่ผู้วิจัยขอใช้คำไทยว่า “พหุธรรมนุญนิยม” (Constitutional Pluralist Approach) (Jean l. Cohen, 2010 : 261 – 280) ที่นักกฎหมายระหว่างประเทศหลายท่านมองว่าเป็นวิถีใหม่ที่ระบบกฎหมายระหว่างประเทศควรเลือกเดิน แนวทางพหุธรรมนุญนิยมเป็นกระแสที่สวนทางกับแนวทางที่ผู้วิจัยขอใช้คำไทยว่า “เอกธรรมนุญนิยม” (Constitutional Monist Approach) กล่าวคือแนวทางเอกธรรมนุญนิยม เป็นแนวทางที่สังคมระหว่างประเทศใช้มาโดยตลอดเพื่อการหลอมรวมรัฐอธิปไตยต่างๆ ภายใต้กฎหมายเดียวกันและภายใต้ระเบียบโลกเดียวกัน แต่จากการดำเนินงานของสหประชาชาติในช่วงไม่กี่ปีที่ผ่านมา เราจะเห็นว่าสหประชาชาติมอบอาณัติ (mandate) แก่องค์การระหว่างประเทศในภูมิภาคโลกในการแก้ปัญหาทั้งในระดับรัฐและปัจเจกชนมากขึ้น เช่น กรณีที่ให้ The Economic Community of West African States (ECOWAS) จัดการกับปัญหาในแอฟริกา หรือกรณีเขาพระวิหารที่ให้รัฐไทยกับรัฐกัมพูชายุติข้อพิพาท โดยอาศัยองค์การระหว่างประเทศระดับภูมิภาค กล่าวคือ อาเซียน ก่อนที่ปัญหาได้บานปลายและนำไปสู่การนำคดีขึ้นสู่ศาลยุติธรรมระหว่างประเทศอีกครั้ง นอกจากนี้ เรายังเห็นการรวมตัวกันแน่นหนาของสหภาพยุโรป ท่าทีของสหประชาชาติและสหภาพยุโรปเป็นพฤติกรรมที่สะท้อน การสลายตัวลงของความพยายามรวมรัฐอธิปไตยต่างๆ ภายใต้อาณัติโลกเดียวกันภายใต้ธรรมนูญเดียวกัน สู่การกระจายการรวมศูนย์ (decentralization) สู่ภูมิภาคมากขึ้น ธรรมนูญของโลกเริ่มหลากหลาย (Constitutional Pluralism) ผู้วิจัยพยายามอย่างยิ่งที่จะสื่อว่าองค์ภาวะภายใต้กฎหมายระหว่างประเทศเหล่านี้เองที่มีส่วนอย่างยิ่งในการริเริ่มสร้างบรรทัดฐาน (norm) ใหม่ที่ต่างไปจากเดิม บรรทัดฐานใหม่ที่เป็นแนวทางพหุธรรมนุญนิยมนี้ข้างสอดคล้องกับแนวคิดหลังสมัยใหม่ (Postmodernism) เป็นอย่างไร เรารู้แน่ชัดว่ากระแสพลวัตทางสังคมแบบหลังสมัยและแนวทางพหุธรรมนุญนิยมดังกล่าวมีอิทธิพลต่อกันและกัน แต่อยู่นอกขอบเขตของบทความนี้ที่จะกล่าวถึงในส่วนรายละเอียด ทว่าสิ่งที่อยู่ในขอบเขตของบทความนี้คือความเข้าใจที่ว่า ในขณะที่โลกก้าวเดินนำไปสู่

การสลายตัวของอธิปไตยและความเป็นรัฐชาติแบบเดิมๆ สังคมแบบหลังสมัยใหม่และ
พหุวัฒนธรรมนิยมนั้น ให้ความสำคัญกับความหลากหลายของส่วนย่อยมากกว่าเอกภาพ
ของส่วนใหญ่ ความหลากหลายของส่วนย่อยนั้นย่อมหมายถึงความหลากหลายของรัฐ
ในระดับภูมิภาคมากกว่ารัฐต่างๆ ภายใต้อิทธิพลของโลก และโดยประการสำคัญอัน
เกี่ยวกับบุคคลตามกฎหมายระหว่างประเทศ ย่อมหมายถึงการให้ความสำคัญกับ
ปัจเจกชนมากกว่ารัฐ หรือมากขึ้นกว่ายุคดั้งเดิมเป็นอย่างน้อย เราจึงพบเห็นการที่
กฎหมายเปิดโอกาสให้ปัจเจกชนเข้าถึงกฎหมายมากขึ้น เช่น กลไกของกฎหมายของ
สหภาพยุโรป ดังกล่าวแล้วข้างต้น

บทสรุป: แสงสว่างที่ปลายอุโมงค์

ถึงแม้กฎหมายระหว่างประเทศจะมีลักษณะโดยธรรมชาติเป็นกฎหมายที่ใช้
ควบคุมความสัมพันธ์ระหว่างรัฐและองค์การระหว่างประเทศก็ตาม แต่วัตถุประสงค์
ที่แท้จริงของกฎหมายระหว่างประเทศก็คือ ความสุขสันต์ทั้งในแง่สังคมและเศรษฐกิจ
ของบุคคลธรรมดาหรือปัจเจกชน เพราะเหตุว่า รัฐ หรือองค์การต่างๆ ล้วนเป็นสิ่ง
สมมติเพื่อการแบ่งสรรกลุ่มคนที่มีเชื้อชาติหรือมีส่วนร่วมทางวัฒนธรรมเดียวกันอัน
เป็นมาตามประวัติศาสตร์ หรือเพื่อการกระทำอันมีวัตถุประสงค์เฉพาะบางอย่าง
เท่านั้น รัฐ และองค์การระหว่างประเทศเป็นนามธรรม ผลสุดท้ายในทางปรมาัตถ์ของ
กฎหมายระหว่างประเทศหรือแม้แต่กฎหมายภายในเองก็ตาม คือความสงบเรียบร้อย
ในองคภาวะหนึ่งๆหรือระหว่างองคภาวะต่างๆในสังคมหนึ่ง แต่สมาชิกหรือผู้ที่ได้รับ
ผลได้ผลเสียโดยตรงจากความสงบเรียบร้อยนี้ก็คือ บุคคลธรรมดาหรือปัจเจกชนที่อยู่
ในองคภาวะต่างๆ ที่สมมติขึ้นเหล่านั้นต่างหาก

Philosophy of Freedom ของ Hegel (อ้างถึงใน Roger Scruton, 2001)
ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าได้กลายเป็น Philosophy of Rights (Stephen Houlgate,
2005 : 181 – 210) มากกว่านั้น ได้เน้นย้ำถึงสถานะของปัจเจกชนว่าควรมีพื้นที่ของ
เสรีภาพ และเสรีภาพที่ว่านี้เป็นเรื่องของสิทธิที่ให้ความปรารถนาที่จะกำหนดกฎเกณฑ์
และเจตจำนงของตนได้ (Self-Legislating and Self-Determining Will)
นอกจากนี้ ปัจเจกชนผู้ซึ่งเป็นอิสระนั้น มิใช่เพราะเขาสามารถบำเรอตนด้วยทางเลือก
อันไม่มีขีดจำกัด แต่หากเป็นเพราะว่าเสรีภาพของเขาคืออะไรบางอย่างที่ความ
ปรารถนาอิสระของเขาต้องปรารถนาได้ กล่าวโดยสรุปคือ เสรีภาพ คือ สิทธิ

หลักปรัชญาของ Hegel แสดงให้เห็นว่าเสรีภาพและสิทธิคือสิ่งเดียวกัน ดังนั้น ปัจเจกชนที่ไม่มีสิทธิในทางระหว่างประเทศอย่างสมบูรณ์ ก็คือ ปัจเจกชนที่ไม่มีเสรีภาพในทางระหว่างประเทศอย่างสมบูรณ์ เราอยู่ในกระแสโลกาภิวัตน์ กระแสแห่งโลกไร้พรมแดนที่ทำให้ปัจเจกชนแต่ละที่อยู่ใกล้กันมากขึ้น ในขณะที่รัฐต่างๆ มีแนวโน้มจะสลายความเป็นตัวตนแบบรัฐชาติแบบเก่าเพื่อที่จะหลอมรวมกันเป็นองคภาวะใหม่อีกทั้งโดยที่รัฐและตัวแสดงอื่นมีส่วนผลักดันแนวคิดพหุวัฒนธรรมนิยมและกระแสแนวคิดหลังสมัยใหม่ เมื่อสมัยปัจจุบันให้ความสำคัญกับเอกลักษณ์ของส่วนย่อยที่หลากหลายมากขึ้น คำตอบสำหรับคำถามที่ว่าจะเป็นไปได้หรือไม่ที่ปัจเจกชนควรมีสถานภาพเป็นบุคคลภายใต้กฎหมายระหว่างประเทศ เป็นเรื่องที่ต้องรอคอยปรากฏการณ์ต่างๆ ที่ชัดเจนขึ้น และงานวิชาการที่สานต่อการประเมินสถานะของปัจเจกชนภายใต้กฎหมายระหว่างประเทศสมัยปัจจุบันนี้ต่อไป แต่ทว่าคำตอบที่ได้ ณ ที่นี้ คือปัจเจกชนซึ่งเป็นบุคคลที่เป็นรูปธรรมและรับผลจากการกระทำทั้งหมดของรัฐน่าจะมีสิทธิหรือเสรีภาพโดยตรงในเวทีระหว่างประเทศมากขึ้น

สถานะของปัจเจกชนในทางระหว่างประเทศแม้ยังคลุมเครือ ทว่าแสงสว่างอันเป็นความหวังต่อการประกันสิทธิและยกระดับสถานะของปัจเจกชนภายใต้กฎหมายระหว่างประเทศสมัยปัจจุบันนั้นได้เริ่มทอแสงที่ปลายอุโมงค์แล้ว การทำให้แสงสว่างได้สอดส่องเข้ามาตลอดภายในอุโมงค์ต้องเริ่มจากความเข้าใจว่าถึงแม้สถานะของปัจเจกชนภายใต้กฎหมายระหว่างประเทศสมัยปัจจุบันจะมีสถานะที่ไม่ต่างจากกฎหมายระหว่างประเทศในภาพรวมมากนักที่ดูประหลาด แต่ ณ จุดกำเนิดของความประหลาดนั้นเองกลับเป็นที่บ่มเพาะ การพัฒนา และการพลวัตไปสู่ความแข็งแกร่งของทั้งกฎหมายระหว่างประเทศโดยภาพรวม และสถานะปัจเจกชนโดยเฉพาะด้วย หากเราเพียรรักษาการเชื่อมโยงการปฏิบัติซึ่งยังคงคลุมเครือเข้ากับเป้าประสงค์ของบรรทัดฐานที่เราต้องการมุ่งไปถึงให้ได้ ดังที่ Andrew Hurrell กล่าวว่า “นับเป็นประเด็นน่าคิดที่ว่า จุดแข็งและจุดอ่อนของกฎหมายระหว่างประเทศนั้นต่างมีที่มาจากความปรารถนาที่จะธำรงไว้ซึ่งความเชื่อมโยงระหว่างการปฏิบัติที่เคลือบคลุมและความมุ่งมั่นสู่บรรทัดฐานนั่นเอง” (Andrew Hurrell, 2001, p. 332)

เอกสารอ้างอิง

- กรมอาเซียน กระทรวงการต่างประเทศ. 2556. **ปฏิญญาอาเซียนว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (ASEAN Human Rights Declaration)**, กรุงเทพฯ : กรมอาเซียน
- จตุรนต์ ธีระวัฒน์. 2547. **กฎหมายระหว่างประเทศ**. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- จรัญ โฆษณานนท์. 2555. **นิติปรัชญาวิพากษ์**. กรุงเทพฯ : นิติธรรม.
- จันทน์ เจริญศรี. 2545. **โพสต์โมเดิร์น กับ สังคมวิทยา**. กรุงเทพฯ : วิชาษา.
- จุมพต สายสุนทร. 2554. **กฎหมายระหว่างประเทศ เล่ม 1**, กรุงเทพฯ : วิญญูชน
- ทิพรัตน์ เต็มเพ็ชร. 2550. **ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์: ศึกษากรณีการคุ้มครองตามกฎหมายระหว่างประเทศและตามกฎหมายภายใน**, กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ธีรพัฒน์ อัศวสังสิทธิ. 2548. **ปัญหากฎหมายระหว่างประเทศเกี่ยวกับความรับผิดชอบของปัจเจกชนผู้ก่ออาชญากรรมระหว่างประเทศและกลไกในการดำเนินคดี**, กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- น้ำแท้ มีบุญสล้าง. มปป. **ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ฉบับทันสมัย**, กรุงเทพฯ : ภูมิบัณฑิต.
- ราชบัณฑิตยสถาน. 2538. **พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525**, กรุงเทพฯ : อักษรเจริญทัศน์.
- อิสมาแอน มัสการ. 2547. **การเยียวยาความเสียหายแก่ปัจเจกชนผู้ถูกละเมิดสิทธิมนุษยชนตามสนธิสัญญาด้านสิทธิมนุษยชนซึ่งจัดทำขึ้นในกรอบองค์การสหประชาชาติ**, กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- Alex Conte. 2004. **Defining Civil and Political Rights, The Jurisprudence of the United Nations Human Rights Committee**, Great Britain : Ashgate, Cornwall.
- Christian Reus-Smit. 2004. **The Politics of International Law**, Cambridge, Great Britain,

- Gudmundur Alfredsson. 2001. **International Human Rights Monitoring Mechanisms:** essay in honor of Jakob Th. Moller, MartinusNijhoff, The Hague.
- Hersch Lauterpacht. 1967. **International Law: Being the Collected Papers of Hersch Lauterpacht**, Cambridge University Press, UK
- Ian Brownlie, Guy S. Goodwin – Gill. 2002. **Basic Documents on Human Rights**, Oxford University Press, UK.
- Jennifer Sterling-Folker. 2006., **Making Sense of International Relations Theory**, Lynne Rienner Publishers, London, Great Britain.
- Jonathan Simon, *Between Power and Knowledge: Habermas, Foucault and the Future of Legal Studies*, in **Wiley Law and Society Review Journal of the Law and Society Association**.
- Lasa Oppenheim. 1958. **International Law**, treaties, Longmans, London, UK.
- Malcolm N. Shaw. 2003. **International Law**, Cambridge University Press, United Kingdom.
- Michael Byers. 2001. **The Role of Law in International Politics**. Oxford, Great Britain.
- Mike Featherstone. 1988. “In Pursuit of the Postmodern: An Introduction” in **Theory, Culture and Society**, Neil MacCormick. *Reconstruction after Deconstruction: A Response to CLS*, Oxford Journals, Oxford, Great Britain.
- Rebecca Wallace and Anne Holliday. 2006. **International Law Nutshells**, London, UK.
- Roger Scruton. 2001. **German Philosophers**, Oxford University Press, Great Britain.
- Rosalyn Higgins. 1994. **Problems and Process: International Law and How We Use It**, Clarendon Press, Oxford, Great Britain,

วารสารรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกาฬสินธุ์
ปีที่ 4 ฉบับที่ 1 (ม.ค.-มิ.ย. 2558)

Samantha Besson. 2010. *The Philosophy of International Law*, Oxford,
Great Britain,

Stephen Houlgate. 2005. *An Introduction to Hegel*, Blackwell,
Australia.